

Opinnäytetyö (AMK)
Journalismin koulutusohjelma
NJOURS11
2015

Joonas Alanne

KRITIIKIN UUDET TUULET

– Kaupallisen elokuvakritiikin nykytila ja
tulevaisuus Suomessa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Journalismin koulutusohjelma | Medianomi

Opinnäytetyön valmistumisajankohta | 39

Johanna Vaaherkumpu

Joonas Alanne

KRITIIKIN UUDET TUULET

Elokvakritiikki on journalistinen tekstilaji, jolla pyritään arvottamaan elokuvia. Monet suomalaiset sanomalehdet julkaisevat elokuva-arvosteluja tai -arvioita, mutta siitä huolimatta kritiikillä on ollut vaikeuksia sopeutua verkkojulkaisujen ja klikkijournalismin ehtoihin. Aihe on ajankohtainen.

Opinnäytetyössäni tutkitaan elokvakritiikin nykytilannetta osana kaupallisten medioiden julkaisusisältöä. Pyrin selvittämään, mitä hyvältä elokvakritiikiltä vaaditaan ja pohdin, miten kritiikin kiinnostavuutta voitaisiin lisätä.

Tämä saavutetaan analysoimalla sanomalehtien kritiikkejä ja elokuva-aiheisia blogeja osana kaupallisten medioiden verkkosisältöä. Analyysien kohteena ovat Helsingin Sanomien, Hufvudstadsbladetin, Ilta-Sanomien, Iltalehden, Kalevan, Keski-suomalaisen ja Turun Sanomien julkaisemat elokvakritiikit, sekä Kuvien takaa -blogi Suomen Kuvalehdessä että Katsoja-blogi Imagessa.

ASIASANAT:

elokvakritiikki, elokvajournalismi, kritiikki, elokuvat, kritikot, journalismi

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Journalism

2016 | 39

Johanna Vaaherkumpu

Joonas Alanne

NEW FORMS OF FILM CRITICISM

Film criticism is a journalistic form of writing which is used to evaluate films. Even though many Finnish newspapers publish film reviews, film criticism is struggling to adapt to Internet.

In my thesis, I try to exam film criticism as a part of publishing content of commercial media. I try to clarify, what is required from film criticism to qualify as good film criticism and ponder how the interest in criticism can be increased.

This is achieved by analyzing film criticism of newspapers and commercial media published film blogs. The analysis includes Finnish newspapers Helsingin Sanomat, Hufvudstadsblader, Ilta-Sanomat, Iltalehti, Kaleva, Keski-suomalainen and Turun Sanomat. Film blogs included here are Kuvien takaa -blog of Suomen Kuvalehti -magazine and Katsoja-blog of Image-magazine.

KEYWORDS:

film criticism, criticism, film, journalism

SISÄLTÖ

JOHDANTO	5
1 KRITIIKKI YLEISESTI	7
1.1 Kaupallisen elokuvakritiikin määritelmä	7
1.2 Elokuvakritiikin historia	7
1.3 Elokuvakritiikin sisältö	10
1.4 Elokuvakritiikin tehtävä	14
2 ELOKUVAKRITIIKKI NYKYÄÄN	16
2.1 Tiivistä tekstiä	16
2.2 Klikittömyys uhkaa arvosteluja	18
3 KRITIIKKIANALYYSEJÄ	20
3.1 Helsingin Sanomat	20
3.2 Hufvudstadsbladet	22
3.3 Ilta-Sanomat	23
3.4 Iltalehti	24
3.5 Kaleva	25
3.6 Keski-suomalainen	27
3.7 Turun Sanomat	28
4 TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT	31
4.1 Kritiikin kriisi?	31
4.2 Tulevaisuus blogeissa?	32
4.3 Kuvien takaa	33
4.4 Katsoja	33
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	35
LÄHTEET	37

JOHDANTO

Suomalainen yleisö ei lue kritiikkejä, ja kriitikoiden piireissä puhutaan suomalaisen kritiikin heikosta tasosta. Internetin ja klikkijournalismin myötä elokuvakritiikkien yleisö on paljastunut verrattain pieneksi. Jotkin julkaisut ovat myös merkittävästi vähentäneet tai kokonaan lopettaneet elokuvakritiikkien julkaisemisen: Iltalehti päätti vähentää elokuva-arvostelujen julkaisemista merkittävästi toukuussa 2015 ja MTV lopetti niiden julkaisemisen kokonaan joulukuussa 2014 (Kinnunen 2015b). Myös Image on lopettanut arvioiden julkaisemisen loppuvuodesta 2014.

Pyrin opinnäytetyössäni tarkastelemaan suomalaisen kaupallisen elokuvakritiikin nykytilaa, ongelmia ja tulevaisuutta. Tarkoitukseni on opinnäytetyössäni selvittää, mitkä ovat suomalaisen elokuvakritiikin yleisiä ongelmia ja miten niitä voidaan korjata. Opinnäytetyössäni haastattelen suomalaisia elokuvakritikoita ja kysyn heidän näkemyksiään alan tilanteesta ja tulevaisuudesta. Pyrin myös tarkastelemaan nykytilannetta analysoimalla kaupallisia elokuvakritiikkejä.

Kaupallisella elokuvakritiikillä tarkoitan kaupallisten medioiden, kuten sanoma- ja aikakauslehdissä ja niiden verkkosivuilla julkaistavaa elokuvakritiikkiä, jota tekevät ammattilaiset. Aiemmissa kirjoituksissa ei ole puhuttu kaupallisesta elokuvakritiikistä, vaan amatöörikritiikin vastakohtana on käytetty journalistista elokuvakritiikkiä (Ks. esim. Pantti 2002). Tämä jaottelu ei kuitenkaan tunnu minusta kirjoittajana luontevalta, koska se antaa ymmärtää, että amatöörien tuottama kritiikki ei voisi täyttää journalistisen kritiikin kriteerejä.

Olen tehnyt aiemmin elokuvakritiikistä juttusarjan Tutkan nettisivuille vuonna 2013. Siinä kävi ilmi, että ongelmina nähdään juttujen pienentyvä tila ja tähtien merkityksen korostuminen. Alan piireissä on myös valitettu kirjoittamisen tasosta ja tekstien mielenkiinnosta yleensä.

Kirjoitan elokuvista Film-o-holic.comiin ja Episodi-lehteen. Koska aihe ja kriitikon työ ovat kiinnostaneet minua henkilökohtaisesti jo pitkään, haluan myös

opinnäytetyölläni etsiä vastausta seuraaviin kysymyksiin: Mikä on suomalaisen kaupallisen elokuvakritiikin nykytilanne? Mitkä ovat alan tulevaisuuden näkymät?

1 KRITIIKKI YLEISESTI

1.1 Kaupallisen elokuvakritiikin määritelmä

Näin aluksi lienee hyvä avata opinnäytetyössä soveltamaani jaottelua ”kaupallisen” ja ”epäkaupallisen” elokuvakritiikin välillä. Jaottelu ei ole käsittääkseni esiintynyt – ainakaan tässä muodossa – aiemmissä tutkimuksissa, joten sen purkaminen lienee paikallaan.

Kaupallisella elokuvakritiikillä tarkoitan kaupallisten medioiden, kuten sanoma- ja aikakauslehdissä ja niiden verkkosivuilla julkaistavaa elokuvakritiikkiä, jota tekevät ammattilaiset. Aiemmissä kirjoituksissa ei ole puhuttu kaupallisesta elokuvakritiikistä, vaan amatöörikritiikin vastakohtana on käytetty usein ns. journalistista elokuvakritiikkiä (Ks. esim. Pantti 2002). Tämä jaottelu ei kuitenkaan tunnu minusta enää luontevalta, koska se antaa ymmärtää, että amatöörien tuottama kritiikki ei voisi täyttää journalistisen kritiikin kriteerejä. Kaupallisesta elokuvakritiikistä puhumalla haluan myös rajata aiheen elokuvakritiikkojen ammattikuntaan ja jättää elokuvakritiikkiä harrastukseksi kirjoittavat näin ulos, sekä korostaa elokuvakritiikin asemaa journalistisena tuotteena, joka vaatii selvittääkseen yleisön kiinnostusta, eli lukijoita.

1.2 Elokuvakritiikin historia

Moderni taidekritiikki alkoi löytää muotonsa vasta 1700-luvulla, (Carroll 2009. 11-12) mutta koska elokuva on verrattain nuori taiteenmuoto, myös sen kritiikin perinteet ovat lyhyemmät kuin esimerkiksi kirjallisuudessa ja teatterissa. Kun Lumierén veljekset kuvasivat ensimmäiset muutaman sekunnin mittaiset ”elokuvansa”, he pyrkivät tallentamaan todellisuutta, eikä heidän töillään nähty olevan taiteellista merkitystä. Veljesten töitä on usein pidetty ensimmäisinä dokumenttelokuvina. (Heikkilä 2012. 144–147)

Tämän jälkeen elokuvat alkoivat kehittyä mielikuvituksellisempaan suuntaan. George Meliésin elokuva *Matka kuuhun* vuodelta 1902 hyödynsi erikoistehosteita

ja mielikuvituksellisia lavasteita ja menestyi taloudellisesti hyvin, mutta sekään ei vakuuttanut ajan kulttuuripiirejä elokuvan mahdollisuuksista. Koska varhaiset elokuvat olivat suosittuja vähätuloisen kansan keskuudessa, elokuvaa pidettiin vielä vuosien ajan työväen kulttuurina. Tästä syystä varhaisia elokuvia, kuten Lumierén veljesten ja Meliésin teoksia kutsutaan attraktioelokuviksi, sillä niiden tekijätkään eivät ajatelleet niitä tehdessään tekevänsä taidetta. Elokuvat olivat edelleen erikoisuuksia, joista kerrottiin lehtijutuissa eikä arvosteluissa. Koska sekä katsojien että tekijöiden asenteet olivat tällaiset, ei elokuvataiteesta yleisesti puhuttu. (Heikkilä 2012. 144–147)

Elovakritiikki sai alkunsa 1910-luvulla film d'art -liikkeen myötä. Tuolloin elokuvantekijät alkoivat kiinnittää yhä enemmän huomiota teosten sisältöön ja siirtyä pois attraktiokauden tehostekeskeisyydestä. (Heikkilä 2012. 147–150) D.W. Griffithin ohjaamaokuva *Kansakunnan synty* (1911) on todennäköisesti ensimmäinenokuva, jota arvostettiin aikanaan melko yleisesti taiteena eikä silkkana viihteenä (Ks. esim. Perkins 1972, 10). Film d'art edusti kuitenkin elokuvaksi kuvattua teatteria, minkä vuoksi varhainen elokuvakritiikki muistutti paljon teatterikritiikkiä. Tämä muuttui, kun elokuvan teoreettinen pohdinta eri puolilla maailmaa alkoi lisääntyä 1910–1920-luvulla. Elokuvia alettiin verrata ensisijaisesti romaneihin ja teatteri alkoi jäädä taustalle. (Heikkilä 2012. 150)

Neuvostoliittolaista elokuvaohjaaja Sergei Eisensteinia on kutsuttu mykkäkauden merkittävimmäksi elokuvateoreetikoksi. Eisensteinin marxilais-leninistinen ajattelu vaikutti hänen näkemykseensä elokuvan päämäärästä ja samalla välillisesti siihen, että nuoret kriitikot alkoivat hänen oppiansa pohjalta vaatia elokuvilta kantaaottavuutta, joka säilyi tärkeänä elokuvien arvottamisperusteena 1980-luvulle asti. (Heikkilä 2012. 154–157)

Äänielokuvan aikakauden merkittävimpanä elokuvateoreetikona on pidetty André Bazinia. Hän hylkäsi Eisensteinin montaasiopin ja kannatti mm. pitkiä otoksia ja syvätarkkaa kuvausta, jotta katsojilla olisi mahdollisimman vapaat kädet ”tuottaa merkityksiä”. Eisenstein edusti formatiivista elokuvaa, jossa korostuivat montaasi ja leikkaus, kun taas Bazin edusti realistista tyyliä, joka kiinnitti erityishuomiota näyttämöllepanoon. (Heikkilä 2012. 157–158)

Bazinin vaikutus näkyy erityisesti auteur-teoriassa, joka syntyi Cahiers du Cinéma-lehden sivuilla. Bazin oli ollut mukana perustamassa lehteä 1951. François Truffaut'n artikkelista alkunsa saanut auteur-teoria nosti ohjaajan lopullisesti taiteilijaksi teoksen takana. Truffaut'n mukaan ohjaajalla piti olla yhtä persoonallinen näkemys kuin muidenkin taiteenalojen edustajilla. Teorian ansiosta myös monia aiemmin silkkoina viihteentekijöinä pidettyjä Hollywood-ohjaajia, kuten Alfred Hitchcock ja Howard Hawks, alettiin arvostaa uudelleen auteureina, ja myös muutamia suurelle yleisölle tuntemattomia pienten elokuvien parissa työskenteleviä ohjaajia alettiin nostaa esiin. Teoria vaikuttaa elokuvakritiikkiin yhä edelleen. (Heikkilä 2012. 158–162)

On kuitenkin pantava merkille, että elokuvateorian ja -historian tutkimus ei ole ollut erityisen kiinnostunut journalistisesta elokuvakritiikistä, vaan keskittynyt pitkään, esseemäisiin teksteihin (Lehtisalo 2009). Sanomalehtien kaupalliset elokuvakritiikit ovat siis jääneet tutkimuksessa akateemistempien, vakavaluonteistempien tekstien rinnalla vähemmälle huomiolle.

Suomessa elokuvakritiikki vakiinnutti asemansa vasta maailmansotien jälkeen ja sai asemansa pönkitettyä lopullisesti 1960-luvulla. Pääkaupunkiseudun lehtien lisäksi myös maakuntalehdet alkoivat julkaista elokuvakritiikkejä. Tuolloin elokuvakirjoittaminen alkoi myös jakaantua kevyestä uutuuksia, tapahtumia ja elokuvatähtiä esittelevästä elokuvajournalismista vakavaan elokuvakritiikkiin, joka oli teoreettisempaa. Tämä ns. analyttinen suuntaus jakaantui 1950-luvun aikana kahteen haaraan, joista toinen yritti säilyttää välit elokuvateollisuuteen kun taas toinen oli valmis kritisoimaan avoimemmin elokuvateollisuuden tuotoksia. (Pantti 1995. 152.) On katsottu, että oikeistolaiset lehdet suhtautuivat yleensä elokuvateollisuuteen positiivisemmin, mutta selkeää rajaa on mahdoton vetää (Pantti 1995. 153.)

Kaupallisen kritiikin ylivalta murtui vasta 2000-luvulla, kun internet tuli mukaan kuvioihin ja alkoi kilpailla sanoma- ja aikakauslehtien kaupallisen elokuvakritiikin kanssa lukijoista. Internet tarjosi elokuvakritiikille kokonaan uuden julkaisualustan

1990-luvulla. Käytännössä kuka tahansa pystyi kirjoittamaan ja julkaisemaan kritiikkiä ja löytämään teksteilleen myös lukijakunnan. Tämä nähtiin myös uhkana perinteiselle sanomalehtikritiikille. (Pantti 2002. 86)

Netin amatöörikriitikoiden nousu on myös vaikuttanut itse elokuvakritiikin kritisoinnin lisääntymiseen. Aiemmin kriitikot ja elokuva-alaa edustaneet tahot arvostelivat kritiikkien tasoa lehdissä, mutta netin myötä kuka tahansa on voinut ilmaista mielipiteensä heikkolaatuisena pitämästään kritiikistä. Ilmiönä kritiikin arvosteleminen ei ole kuitenkaan uusi. (Pantti 2002. 87) Sosiaalisen median myötä ns. kritiikin kritiikki on varmasti vain lisääntynyt ja yleinen asenne tuntuukin olevan, ettei ”kaikkietävien kriitikoiden” ja tavallisen kansan maku yleensä kohtaa. Mervi Pantti on kiinnittänyt huomiota siihen, että samaan aikaan muun taidekritiikin vähentyessä vaikuttaa siltä, ettei sama ongelma ole koskenut elokuvakritiikkiä, jota julkaistiin vielä vuonna 2002 verkon lisäksi useissa aikakaus- ja sanomalehdissä. (Pantti 2002. 86) Populaarin elokuvakritiikin tilanne verrattuna vaikkapa kirjallisuus- tai teatterikritiikkiin oli siis ainakin tuolloin muihin verrattuna parempi.

1.3 Elokuvakritiikin sisältö

Sana kritiikki tulee alun perin kreikan kielen sanasta *kritikos*, joka tarkoittaa valamiestä. Hänen tehtävänsä on kuunnella molempia osapuolia ja muodostaa heidän esittämiensä todisteiden valossa oma perusteltu mielipiteensä, tuomionsa, joka voi olla myös vapauttava. Samaan tapaan myös taidekriitikko muodostaa havaintojensa perusteella mielipiteensä, joka voi olla hyväksyvä tai tyrmäävä. (Carroll 2009. 14) Kritiikistä puhuttaessa voidaan puhua myös arvosteluista ja arvioista. Vaikka näitä termejä käytetään toistensa synonyymeinä, niiden välillä on pieniä eroja, jotka käyvät ilmi vaikkapa tutkimalla sanojen merkityksiä englanninkielisistä teksteistä. (Pantti 2002. 85) Englannin kielessä kritiikki eli *criticism* tarkoittaa pitkää, syvällistä analyysiä, joka voi olla tarkoitettu luettavaksi vasta elokuvan näkemisen jälkeen. Arvio eli *review* on sisältönsä puolesta suppeampi, ja sen käyttötarkoitus muistuttaa enemmänkin suositusta. Se voi olla sisällöltään

lähempänä tuoteselostetta. Kalle Kinnusen mukaan oikeasti kaikki Suomen ammattimaisissa lehdissä julkaistut elokuva-arviot kuuluvat tähän luokkaan. (Kinnunen 2010) Sanalla kritiikki on sekä suomessa että englannissa myös toinen merkitys, koska arkikielessä sillä voidaan tarkoittaa yksiselitteisesti tuomitsevaa arviota (Lehtisalo 2009).

Elokuvakritiikkiä pidetään journalistisena tekstilajina (Heikkilä 2012. 176). Koska kritiikit julkaistaan yleensä elokuvien ensi-iltojen yhteydessä, ne voidaan nähdä tiedonvälityksenä, joka sisältää uutismaisia piirteitä (Pantti 2002. 90). Episodi-lehden päätoimittaja Jouni Vikmanin mukaan kritiikin tarkoituksena on antaa koulutettu mielipide arvion kohteen onnistumisesta tehtävässään ja suhteuttaa se yhteiskunnallisesti ja historiallisesti. (Vikman 2015) Tästä syystä kritiikki on paljon uutista subjektiivisempi tekstilaji, jota voi verrata enemmän esimerkiksi kolumneihin. Tämä tarkoittaa sitä, että tekstissä on objektiivisempaa uutista vahvempi näkökulma ja vapaamuotoisempi kirjoitustyyli mutta faktojen pitää olla kunnossa. Mervi Pantin mukaan kritiikin vertailukohdiksi sopivatkin parhaiten kolumnit ja mielipidekirjoitukset, koska kritiikki on ”allekirjoitettu mielipide”, eikä sen viihdyttävyyttä välttämättä merkitse kritiikin olevan heikkolaatuista. (Pantti 2002. 92) Kritiikin journalistisuutta tukee myös se, että kulttuurikritiikit mainitaan journalistin ohjeiden kohdassa 24, jossa se rinnastetaan kolumneihin ja kommentteihin. Journalistin ohjeiden kohdat 20-25 käsittelevät virheen korjaamista ja jutussa käsitellyn henkilön oikeutta omaan kannanottoon:

”Tavanomainen kulttuurikritiikki, poliittinen, taloudellinen tai yhteiskunnallinen arviointi sekä vastaavan muun mielipiteen esittäminen ei kuitenkaan synnytä oikeutta kannanottoon.” (Journalistin ohjeet, kohta 24.)

Yleisesti taidekritiikistä kirjassaan *On Criticism* (2009) kirjoittaneen Noël Carrollin mukaan kritiikin päätehtävä on taiteen arvottaminen, koska se on ainoa asia, joka erottaa kritiikin muusta taiteeseen liittyvästä diskurssista, kuten taidehistorioitsi-

jan työstä, johon kuuluu myös teoksen kuvailua, tulkintaa, luokittelua, kontekstualisointia ja analyysiä. (Carroll 2009. 16–17) Kriitikon tehtävä on Carrollin mukaan selvittää, mitä taiteilija on teoksessaan tehnyt ja arvottaa, mitä hän on sillä saavuttanut (Carroll 2009. 53). Taiteilijalla on jokaiselle teolleen, toiminnalleen (*action*) tarkoitus. Tämä tarkoitus antaa Carrollin mukaan kriitikoille mahdollisuuden arvioida näyttelijän teosta sen omilla ehdoilla, eli onnistuuko taitelija siinä, mitä hän on halunnut teoksellaan tehdä ja/tai kertoa. (Carroll 2009. 49–50) Carrollin mukaan, kun kriitikko esimerkiksi kehuu dekkarikirjailijaa siitä, miten hän on onnistunut pitkittämään teoksensa jännitystä, lukija voi hyödyntää kritiikkiä, joka kertoo lukijalle, millaista laatua hän voi kirjalta odottaa. Lukija voi myös käyttää kritiikkiä apuvälineenä teoksen ja sen onnistumisen ymmärtämisessä. (Carroll 2009. 50–51) Kriitikon tehtävä on hänen mukaansa selittää, mitä taiteilija on tehnyt ja miksi teos toimii suhteessa taiteilijan omiin tarkoitukseen. Kriitikko avaa nämä asiat kritiikissä, joka auttaa lukijoita ymmärtämään, mikä teoksessa on arvokasta. (Carroll 2009. 52) Kriitikko yrittää tulkita taiteilijan tarkoitusta taiteilijan tekojensa pohjalta (Carroll 2009. 71.) Jos teos kuuluu johonkin genreen, sillä on perinteet ja traditiot. Lähtökohtaisesti taitelija myös haluaa katsojan ymmärtävän teostaan, joten jos teos kuuluu johonkin genreen, heidän teoksensa yrittää todennäköisesti saavuttaa samoja asioita kuin genreen muutkin edustajat. Taiteilija voi myös kertoa tarkoitustaan itse. (Carroll 2009. 72–74) Carroll huomauttaa, että jos teos on aina sellainen kuin taiteilija on sen tarkoittanut, ei kritiikissä olisi mitään mieltä. Tämä ei kuitenkaan pidä hänen mielestään paikkaansa, koska valmistunut teos on harvoin sellainen, kuin taiteilija on tarkoittanut. Tämä johtuu siitä, että taiteilijat eivät yleensä tähtää matalalle vaan epäonnistuvat kurkottaessaan kohti korkeuksia. (Carroll 2009. 76) Mervi Pantin mukaan elokuvakritiikin tarkoituksena ei ole miellyttää lukijoita (Pantti 2002. 88).

Elokuvakritiikin perustan muodostavat kuvailun, analyysin ja arvottamisen kolmijako (Pantti 2002. 89. mukaan Monroe C. Beardsley 1981. 9). Tämän voi katsoa pätevän sekä pidempään kritiikkiin (*criticism*) että suppeampaan arvosteluun (*review*). Näiden keskinäinen järjestys voi vaihdella, joten tekstilajina esimerkiksi uutisiin verrattuna kritiikin muoto on hyvin joustava.

Koska kritiikin tyyli on näin joustava, kaikelta kritiikiltä ei voida vaatia samoja asioita. Jos elokuva on kevyttä hömppää, siltä ei voi vaatia samanlaista kritiikkiä kuin laadukkaalta elokuvalta, jolla on sanoma (Lainto 2010. 63) Sanomalehtien kulttuuriosastoja tutkinut Merja Hurri on jakanut taidekritiikin eri tyylit kolmeen osa-alueeseen (esteettiseen, ideologiseen ja populaariin kritiikkiin), jotka tavaltaan määrittävät myös niiden kohdeyleisöä (Heikkilä 2012. 5. Maasilta 2009 mukaan).

Esteettinen kritiikki keskittyy siihen, mitä tekijät, teoretikot ja usein muut kriitikot pitävät arvossa. *Ideologinen kritiikki* keskittyy politiikkaan ja ideologiaan, eikä esteettisyys kuulu tällöin tärkeimpiin arvottamisperusteisiin. *Populaari kritiikki* yrittää arvottaa elokuvaa kohdeyleisön maun perusteella. (Heikkilä 2012, 5. Maasilta 2009 mukaan) Noël Carrollin mukaan teoksilla on olemassa kahdenalaista arvoa: *success value*, joka määritellään sen mukaan, miten hyvin taitelija onnistunut teoksessaan; ja *reception value*, joka määritellään sen mukaan, tarjoaako teos arvokkaita kokemuksia. Jos teoksen arvo on jälkimmäisessä, kriitikon tehtävä on ohjeistaa yleisöä siinä, miten kokija voi parhaiten nauttia taideteoksesta. (Carroll 2009. 53) Carroll asettaa *On Criticism* -kirjassaan enemmän painoarvoa *success valuelle*. Jos kriitikko ymmärtää, mitä taiteilija on yrittänyt tehdä, hän pystyy asettamaan teokselle oikeanlaiset odotukset, joita vasten verrata sen onnistumista. (Carroll 2009. 66–67)

Noël Carroll käyttää esimerkkinä Ed Woodin kulttielokuvaa *Plan 9 From Outer Space*, jolle Village Voicen elokuvakriitikko J. Hobermann antoi hyvän arvion sillä perusteella, että Ed Wood oli hänen mielestään primitiivinen modernisti, joka hyödynsi tieteiselokuvan keinoja tehottomasti. Carrollin mukaan Hobermannin kaltaisen kriitikon avulla katsoja voi nauttia *Plan 9 From Outer Spacesta* sen virheistä huolimatta ja jopa nauttia niistä. Kysymys on kuitenkin Carrollin mukaan siinä, onko *Plan 9 From Outer Spacen* kaltaisilla *guilty pleasure* -elokuvilla mitään todellista arvoa, josta kriitikoiden pitäisi välittää. (Carroll 2009. 61) Jos elokuvaa tarkastellaan *success valuen* kautta, eli mitä Ed Wood yritti tehdä ja lopulta saa-

vutti tehdessään elokuvansa, niin jos Woodin tavoitteena oli tehdä tyylikäs Hollywood-tieteiselokuva, on *Plan 9 From Outer Space* tulkittava epäonnistumiseksi. (Carroll 2009. 66–67)

Koska kritiikin tyyli on kuitenkin melko vapaamuotoinen, jokaisella kriitikolla tai julkaisulla voi olla myös kokonaan omia laadukkaan kritiikin kriteerejä, jotka vaikuttavat tekstien sisältöön ja muotoon. Tästä syystä sisältönsä puolesta laadukkaalle elokuvakritiikille ei ole syntynyt objektiivisia kriteerejä, koska jokainen kirjoittaja, lukija tai julkaisu arvottaa laatua omista lähtökohdistaan (Pantti 2002. 88).

Kritiikkiä julkaisevien medioiden mainosrahoitteisuus on herättänyt myös keskustelua kritiikin objektiivisuudesta. Mervi Pantin mukaan kriitikon toimenkuvan vuoksi he voivat joskus joutua tahtomattaan toimimaan myös elokuvien myyntimiehinä, kun heidän arvostelujaan käytetään elokuvien markkinoinnissa esim. tähtinä julisteessa tai tallenteen kannessa. (Pantti 2002. 91)

1.4 Elokuvakritiikin tehtävä

Hufvudstadsbladetin elokuvakriitikko Krister Uggeldahl pitää elokuvakritiikin tehtävänä kuluttajavalistusta ja keskustelun avaamista. Valtavirtaelokuviin, kuten uuteen James Bondiin, huonoilla kritiikeillä ei ole vaikutusta, mutta kritiikin avulla voidaan yrittää nostaa taiteellisempia elokuvia valtavirtaan. Näin kävi esimerkiksi 1960–1970-luvun Yhdysvalloissa, jolloin taiteellisempi ja pienimuotoisempi New American Cinema nousi valtavirraksi. (Uggeldahl 2015) Kritiikki on erityisen tärkeä markkinointityökalu esimerkiksi pienempien eurooppalaisten elokuvien levittäjille. Suomestakin löytyy elokuvatapauksia, joiden yllättävän suuret katsojaluvut on laitettu kritiikin ansioiksi, ks. *Kilimanjaron lumet*. (Alanne 2013c)

Elokuvajournalismista yleisesti puhuttaessa kriitikot voivat myös yrittää vaikuttaa levittäjiin, jotta markkinoille saataisiin kirjoittajan näkökulmasta laadukkaampia elokuvia. Esimerkkinä tällaisesta Uggeldahl käyttää Veli-Pekka Lehtosen Helsingin Sanomissa vuonna 2013 julkaistua kolumnia, jossa kirjoittaja kertoi, ettei Oscar-ehdokkuuksilla noteerattu Nebraska tule Suomessa ensi iltaan; noin kuukausi

kirjoituksen julkaisun jälkeen elokuva tuotiin kuitenkin Suomeen elokuvateatteri-levitykseen (Uggeldahl 2015).

Uggeldahlin teksteistään saaman palautteen mukaan kritiikki voi toimia myös kirjallisena tuotoksena. Hän kertoo saaneensa lukijoiltaan palautetta, jonka perusteella hänen juttunsa aina lukevat henkilöt käyvät kovin harvoin elokuvateatterissa. He saattavat katsoa elokuvia televisiosta, mutta katsovat yleisesti vähän elokuvia. Kritiikin yleisö ei siis Uggeldahlin mukaan koostu pelkästään elokuvienystävistä, vaan viihdyttävästi kirjoitetut tekstit voivat olla myös sinällään kiinnostavia. (Uggeldahl 2015)

Kritiikin vastakohtana voidaan pitää elokuvien kaupallisia tiedotteita ja markkinoimateriaaleja, joilla houkutellaan katsojia katsomaan elokuvaa sen laadusta riippumatta. Isot Hollywood-elokuvat, kuten uusi Star Wars -elokuva Force Awakens, saavat ensi-iltansa kaikkialla maailmassa samana päivänä. Uggeldahlin mukaan tämä tarkoittaa sitä, että näiden elokuvien yleisö voi olla jo ennen kritiikien lukemista päättänyt elokuvan katsomisesta. (Uggeldahl 2015)

2 ELOKUVAKRITIIKKI NYKYÄÄN

2.1 Tiivistä tekstiä

Pitkiä, syväluotaavia kritiikkejä ei kaupallisissa julkaisuissa käytännössä julkaista, vaan elokuvat pyritään arvioimaan lyhyesti. Useimmat suuret sanomalehdet julkaisevat kuitenkin arvioita, joiden aiheet vaihtelevat ensi-iltaelokuvista tv-elokuviin. Kritiikille varattu tila printtimediassa on kuitenkin pienentynyt.

Kalle Kinnusen mukaan yleisöä kiinnostavat kaikkein eniten ensi-iltaelokuvien arviot (Kinnunen 2015 sähköpostihaastattelu).

Sanoma- ja aikakauslehdissä tapahtunut kritiikeille varatun tilan pienentyminen on jatkunut jo vuosien ajan. Tilan pienentyminen voi myös vaikuttaa kritiikkien lukemiseen, koska lyhyissä teksteissä tiivistetty tähtiarvosana saa sopivaan merkkimäärään kuristettua tekstiä enemmän huomiota. Tällöin tekstin yli hyppääminen helpottuu ja tekstin merkitys unohtuu. Jos tilaa yksinkertaisesti on liian vähän, ei auta vaikka kriitikko vaatisi itseltään enemmän. Aamulehden ensi-iltaelokuvien kriitikko Antti Selkokari kiinnitti huomiota asiaa Kritiikin uutisissa vuonna 2003, mutta tuolloin hän ei nähnyt tilan pienentymistä laadukkaan kritiikin kannalta ongelmana: ”Voihan sitä kirjoittaa sekä ytimekkäästi että älykkäästi” (Saarenmaa 2009, 5, Selkokari 2003 mukaan).

Ammattimaiset kriitikot ovat aina olleet harvassa. Vain erittäin harvat kirjoittajat Suomessa kykenevät tienamaan elantonsa pelkkiä kritiikkejä kirjoittamalla. (Tutka.pro 2013a) Kalle Kinnunen arvioi, että Suomessa on tuskin enempää kuin muutama henkilö, joka tienaisi koko elantonsa tai ainakin 75 % elokuvakritiikistä (Kinnunen, sähköpostihaastattelu 2015). Samaan aikaan taidekriitikkojen määrä on viime vuosina kuitenkin moninkertaistunut. Syynä tähän on netin kasvava ilmaistarjonta. (Heikkilä 2012. 5) Pitkälle suomenkieliselle kritiikille parhaat mahdollisuudet tarjoaa juurikin netti, jossa kuka tahansa voi julkaista tekstejään palstamillimetreistä välittämättä. Tämä on nähty kaupallisen kritiikin ongelmana, sillä internetissä eivät päde samat tilarajoitteet kuin sanoma- tai aikakauslehdissä.

Harrastajakirjoittajilla on enemmän vapauksia kuin kritiikkiä ammatikseen suoltavilla. Tätä aihetta on aiemmin käsitelty Anne-Mari Lainnon opinnäytetyössä *Amatöörit ja ammattilaiset rinnakkain – Elokuvakritiikin murros internetissä* (2010), jossa tultiin siihen tulokseen, ettei amatöörien tuottamaa kritiikkiä verkossa tulisi nähdä uhkana tai ongelmana ammattimaiselle elokuvakritiikille. Lainto näkee suomalaisen elokuvakritiikin suurimpana ongelmana kirjoitusten huonon tason, johon hän myöntää myös ammattilaisten syyllistyvän, eikä kritiikoiden hänen mielestään pitäisi tyytyä lyhyen palstatilan tai kireiden aikataulujen aiheuttamiin ongelmiin. (Lainto 2010. 61)

Nykyään netin amatöörejä ei enää nähdä elokuvakritiikoiden ammattikunnan kannalta suurimpana mahdollisena uhkana. Anne-Mari Lainnon mukaan, koska kaupalliset kriitikot joutuvat kilpailemaan internetin harrastelijoita vastaan, kritiikoiden pitäisi kääntää katseensa nettiin ja pyrkiä vaatimaan itseltään enemmän lyhyessä palstatilassa (Lainto 2010. 2). Episodin toimituspäällikkö Jussi Huhtalan mukaan internet toimii sparraajana kaupallisten medioiden kritikoille (Tutka.pro 2013a).

Konkreettinen esimerkki elokuvakritiikin vähäisestä suosiosta saatiin, kun Iltalehti lopetti yllättäen elokuva-arvostelujen julkaisemisen toukokuussa. Lehden kustantaja kommentoi asiaa elokuvatoimittaja ja -kriitikko Kalle Kinnusen Kuvien takaa-blogissa näin: ”Päätöstä siitä, että ne [elokuva-arvostelut] loppuisivat ei ole. Mitä arvostelemme, missä kanavassa ja kenen toimesta on avoin asia. Oletan, että eri vaihtoehdot on käyty lävitse syyskuun aikana” (Kinnunen 2015a). Myöhemmin Iltalehden uutispäällikkö määritteli, että he aikovat edelleen julkaista elokuva-arvioita ”merkittävimmistä elokuvista”. Arvostelujen lopettamisen ja vuoden 2015 lokakuun alun välillä Iltalehti oli julkaissut kaksi arvostelua, jotka käsittelivät kahta kotimaista elokuvaa (Kinnunen 2015b).

Suomen arvostelijoiden liitto SARV otti asiaan kantaa avoimella kirjeellä, jossa toivottiin lehden jatkavan arvostelujen julkaisemista: ”Moni elokuvateattereiden kävijöistä kaipaa elokuvavalintansa tueksi asiantuntevaa ja analyttistä arviota.” Pelkona oli, että kritiikkitekstien lopettaminen jättää lukijat mainostajien armoille.

(Episodi 2015.) Ammattimaisten kritiikkien katoaminen nähdään siis ongelmana tasokkaan ja monipuolisen elokuvakulttuurin säilyttämisen kannalta.

Kalle Kinnusen mukaan perinteisten medioiden kritiikkiä julkaistaan edelleen koh- tuullisen paljon. Hänestä on kuitenkin huvittavaa, että vaikka perinteisten medioi- den kritiikki voisi kilpailla muita julkaisualustoja vastaan nimenomaan asiantunte- muksella, valtamedioissakin elokuvakritiikkiä pääsee kirjoittamaan ilman asian- tuntemusta. (Kinnunen, sähköpostihaastattelu 2015)

Hufvudstadsbladetin elokuvakriitikko Krister Uggeldahl laskee elokuvakritiikin pii- riin myös muita elokuvajournalistisia tekstityyppejä kuten kolumnit, elokuvapoliit- tiset kommentit ja festivaalireportaasit. Hänen mielestään Helsingin Sanomat on onnistunut näin laajan skaalan toteuttamisessa hyvin, mutta esimerkiksi Turun Sanomat ja monet muut maakuntalehdet julkaisevat pelkästään kritiikkiä eli arvi- oita. (Uggeldahl 2015)

2.2 Klikittömyys uhkaa arvosteluja

Vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei kaupallisen kritiikin todellinen uhka ole kilpailu in- ternetin ilmaistarjontaa vastaan, vaan ongelmat vaikuttavat tulevan median si- sältä. Aiempaa laajemman kilpailun lisäksi internet on tarjonnut kaupallisella puo- lella työskenteleville elokuvakriitikoille kokonaan uuden haasteen: klikit. Aiemmin sanomalehdissä kukaan ei voinut tarkkaan mitata, mitä osa-alueita lehdestä luki- jat lukivat, mitä taas jättivät väliin. Netissä mainostulot ovat kuitenkin kiinni klik- kauksissa, joiden mittaaminen on täysin tarkkaa.

Kritiikkien ongelma on se, että ne eivät yleensä kerää juurikaan klikkejä. Tämä kävi ilmi esimerkiksi Journalisti-lehden jutusta (2015), jossa Helsingin Sanomien uutispäällikkö Jussi Pullinen kertoi, että vaikka Nyt-liitteen lukijatutkimuksen mu- kaan puolet lukijoista lukee elokuva-arvosteluja painetusta lehdestä, niitä ei juu- rikaan jaeta verkossa (Kinnunen 2015b). Episodi-lehden päätoimittaja Jouni Vik- manin mukaan ensi-ilta-arviot ovat lehden luetuinta materiaalia, mutta isojen elo- kuvien arviot pärjäävät hyvin myös netissä. Sosiaalisen median ja hakukoneiden

kautta tapahtuva ohjautuminen kuitenkin tukee Episodin verkossa julkaistavia arvioita, sillä se antaa varsinkin brändi- ja franchise-elokuvien kohdalla sivustolle isompaa näkyvyyttä kuin sivuston tunnettavuus antaa mahdollisuuden. (Vikman 2015)

Elokuvakritiikillä on vaikeuksia sopeutua verkkomaailmaan, jossa mainosnäytöt ja klikkaukset määrittävät juttujen kannattavuuden. Jouni Vikman sanoo kärjistäen, että lyhyellä tähtämellä Episodin verkkosivustolla parhaiten pärjäävät kritiikit, ”joiden otsikossa on tissit”, mutta teknisesti ne, jotka onnistuvat nousemaan hakukoneiden ensisijaisiksi valinnoiksi (Vikman 2015). Kalle Kinnusen näkemys asiaan on hiukan erilainen: hänen mielestään myös kritiikit pärjäävät verkossa, jos ne täyttävät tarkoituksensa massojen neuvontana ja toisaalta tarjoavat intoimielisimmälle lukijakunnalle jotain mistä maksaa. ”Nämä eivät ole välttämättä sama asia, mutta eivät vastakohtiakaan. Laadulla pärjätään niin pitkään kun on suomenkielistä kulttuuria ylipäänsä”, hän sanoo. (Kinnunen, sähköpostihaastattelu 2015)

Kinnusen mielestä laadukas kritiikki pärjää verkossa aina. Hän kuitenkin myöntää, että verkko on aiheuttanut alalle ongelmia, koska ilmaisen kulttuurikritiikin tarjonta on internetin myötä moninkertaistunut. Elokuvakritiikki pitäisi tulevaisuudessa ehkä nähdä enemmän kuratointina, jolloin kuluttajan tarve on löytää suuresta tarjonnasta se hyvä tai itseä kiinnostava, mihin hänen kannattaa käyttää aikaansa. (Kinnunen, sähköpostihaastattelu 2015)

3 KRITIIKKIANALYYSIJÄ

Olen valinnut analyysieni kohteeksi 6.11. elokuvateatteriensi-iltansa saaneet elokuvat. 6. marraskuuta Suomessa sai ensi-iltansa 5 elokuvaa, jotka olivat *Atomien paluu*, *Louder than Bombs*, *The Walk*, *Knock Knock* ja *Bunny the Killer Thing*. Selvitän tutkimuksessani, miten elokuvakritiikkiä julkaisevat kaupalliset mediat ovat elokuvat noteeranneet ja mitä ensi-iltaelokuvia on jätetty pois. Yritän myös pohtia mahdollisia syitä lehtien toisistaan eriäviin ratkaisuihin. Puutun myös tekstien sisältöön pyrkien alussa esittelemieni määritelmien kautta arvottamaan, mitä kritiikin lajia ne edustavat.

3.1 Helsingin Sanomat

Helsingin Sanomissa on käsitelty perjantaina 6.11. julkaistussa numerossa kaikki samana päivänä ilmestyneet ensi-iltaelokuvat ja yksi ylimääräinen, chileläinen *The Club*, joka esitettiin Rakkautta & Anarkiaa -festivaaleilla, eikä se päätenyt levitykseen Helsingin ulkopuolella. Kaksi arvosteluista on Juho Typön kirjoittamia, loput Veli-Pekka Lehtosen, Leena Virtasen, Jutta Sarhimaan ja Matti Koskisen kirjoittamia. Helsingin Sanomien verkkosivuilla elokuva-arvostelujen joukkoon on listattu myös Nyt-liitteessä julkaistut arvostelut, josta löytyy toinen versio Juho Typön kirjoittamasta *Bunny the Killer Thing* -arvostelusta. Helsingin Sanomat ja Ilta-Sanomat ovat ainoita julkaisuja, jotka myös otsikoivat verkossa ja painetussa lehdessä julkaistut arvostelut eri tavoin. Esimerkiksi *Atomien paluu* -elokuvan arvostelu on lehdessä otsikoitu *Atomivoiman uusi nousu ja lässähdys*, verkossa *Atomien paluu kertoo Olkiluoto 3:n tarinan – ydinvoiman uudestisyntyminen tuotti pannukakun*. Muuta eroa arvosteluissa ei ollut.

Atomien paluu -arvio on pituudeltaan noin 2 600 merkkiä, *Knock Knock* -arvio n. 1 750 merkkiä, *Bunny the Killer Thing* -arvio n. 1 500 merkkiä (vrt. Nyt-liitteessä julkaistu versio 2 000 merkkiä) ja *Louder Than Bombs* -arvio 3 500 merkkiä, ollen pisin tässä katsauksessa käsiteltävistä arvioista.

On tietenkin kiinnostavaa verrata, miten Nyt-liitteen ja Helsingin Sanomien arvostelut samasta elokuvasta, *Bunny the Killer Thingista*, ja vieläpä saman kriitikon kirjoittamina, eroavat toisistaan muutenkin kuin pituuden osalta. Arvioissa ei kuitenkaan ole merkittäviä eroja, Helsingin Sanomissa Nyt-liitteen arvostelua on vain tiivistetty. Havainnollistava esimerkki löytyy heti arvostelujen alusta: Helsingin Sanomissa julkaistu arvostelu alkaa lauseella: ”Olen suuri kauhuelokuvien, splatter-väkivallan ja pimeän huumorin ystävä. Olen siis täysin suomalaisen kauhukomedian *Bunny the Killer Thingin* kohderyhmää”, kun taas Nyt-liitteen arvostelu alkaa: ”Tehdäänpä yksi asia selväksi heti alkuun. Olen suuri kauhuelokuvien, splatter-väkivallan ja pimeän huumorin ystävä. Pidän lukuisista 80-luvun hirviöleffoista ja eksploitaatio-halpiksista. Olen siis periaatteessa täysin suomalaisen kauhukomedian *Bunny the Killer Thingin* kohderyhmää”. Erot ovat siis kosmeettisia. Bunny-arviossa on havaittavissa pientä ideologisuutta parissa kohdassa, joissa nostetaan kriittisessä valossa esille elokuvan esittämä arvomaailma: ”Erään nais-hahmon ainoa luonteenpiirre on olla ilkeä lesbo, joka näin ollen ’ansaitsee’ tulla Bunnyn raiskaamaksi”.

Louder Than Bombs -arvostelun alussa Leena Virtanen tuo ilmi norjalaisen ohjaaja Joachim Trierin ja arvostetun tanskalaisen elokuvaohjaaja Lars von Trierin kaukaisen sukulaisuussuhteen ja yhtäläisyydet nuorina pohjoismaisen taide-elokuvan edustajina. Tätä kautta hän vertaa *Louder Than Bombsia* Lars von Trierin elokuvaan: ”Kun vanhempi Trier on halunnut repiä, nuorempi Trier pyrkii eheyttämään, sekä visuaalisesti että temaattisesti”. Hän vertaa elokuvaa myös televisiosarjoihin *The Affair* ja *Terapiassa*, sekä uuteen Ingrid Bergman -dokumenttiin: ”Myös Trierin elokuvassa sotakuvaajaäiti haluaa olla jatkuvasti liikkeessä mutta myös palata perheensä luo”. Kontekstualisoinnin vuoksi tämä elokuvakritiikki muistuttaa sävyiltään esteettistä elokuvakritiikkiä. Myös *Knock Knock* -arvostelussa Juho Typpö pyrkii kontekstualisoimaan elokuvaa jonkin verran vertaamalla sitä elokuvaan *Vaarallinen suhde* ja huomauttamalla sen arvomaailman olevan nykykatsojan silmissä ”äärisovinistinen ja konservatiivinen”, toisin kuin *Knock Knock*, joka ei tee päähenkilöstään pidettävää hahmoa.

3.2 Hufvudstadsbladet

Hufvudstadsbladet on arvostellut kaikki viisi teatteriensi-iltaelokuvaa. Arvostelijoita on kaksi. Viikon ensi-illoista Krister Uggeldahl on arvostellut kolme ja Hans Sundström kaksi elokuvaa. *Louder Than Bombs* -arvostelu *Sekretessbelagda smärtpunkter* on pituudeltaan noin 2 600 merkkiä, *The Walkia* käsittelevä *På tal om svindlande höjder* n. 1 900 merkkiä, *Knock Knockia* käsittelevä *När pappa är ensam hemma* n. 2 400 merkkiä, *Atomien paluu (Atomens återkomst)* -elokuvaa käsittelevä *Konventionellt "nej" till kärnkraft* n. 2 000 ja *Bunny the Killer Thingia* käsittelevä *I väntan på påskharen* n. 1 500 merkkiä. Arvosteluista ainoastaan *Louder Than Bombsia* käsittelevä teksti on julkaistu verkossa vapaasti luettavana ja loput ovat maksumuurin takana.

Louder than Bombs -arvostelussa Hans Sundström vertaa elokuvaa Robert Redfordin elokuvaan tavallisia ihmisiä. Tästä hän siirtyy juoniselosteeseen ja alkaa sen jälkeen kuvailla Joachim Trierin ohjaustyyliä: "Trier konstruerar ett polyfont läggspel med många röter och återblickar". Arvostelun loppupuolella hän huomauttaa ohjaajan heikkouksista vertaamalla häntä samankaltaisten elokuvien mestariohjaajaan: "Regissören är ändo ingen Alan Resnais, en resenär i minnenas landskap och minnandets mekanismer". Tämä ohjaajakeskeisyys elokuvan arvottamisessa muistuttaa ranskalaisen Cahiers du Cinéman sivuilla syntyneestä auteur-teoriasta, jonka perusteella ohjaaja on elokuvan taiteilija. Perinteissä pysyminen asettaa tekstin esteettisen elokuvakritiikin perinteeseen.

The Walk -arvostelussaan Krister Uggeldahl aloittaa siteeraamalla elokuvan mainoslauseita siirtyen nopeasti juoniselosteeseen ja viitaten sen jälkeen samaa aihetta käsitelleeseen dokumenttielokuvaan *Man on a Wire*. Hän kuvailee elokuvan nuorallakävelykohtausta sen huippukohtaksi: "Den avslutande balansgången iscensatt praktiskt taget i realtid, är ett paradnummer värdigt till och med en trollkonstnär av Robert Zemeckis (*Forrest Gump*) kaliber". Viimeisessä kappaleessa hän kutsuu elokuvaa spehtaakkeliksi ja suosittelee sen katsomista 3D:nä. Uggeldahlin tekstin tyyli edustaa selvästi populaaria elokuvakritiikkiä. Hän ei vertaa elo-

kuvaa muihin vastaaviin, vaan pyrkii kuvailemaan sitä tarkkaan auttaakseen yleisöä löytämään elokuvan ja suosittelee vielä formaattia, jossa elokuva kannattaisi katsoa.

Muut arviot noudattelevat samaa rajanjakoa, mihin voi vaikuttaa kirjoittajien ikä. Sundström edustaa vanhempaa elokuvakriittikosukupolvea, joka aloitti uransa 1970-luvulla, jolloin Filmihullu-elokuvalehti oli merkittävä auktoriteetti elokuvakirjoittamisen maailmassa, kun taas Uggeldahl alkoi kirjoittaa 1980-luvulla kritiikkiä Åbo Underrätelseriin, aikana jolloin populaarin elokuvan arvostus alkoi nousta.

3.3 Ilta-Sanomat

Ilta-Sanomat on arvioinut kaikki viikon teatteriensi-iltaelokuvat. Arvioissa elokuvien arvottamiseen käytettäville tähdille on annettu aukeaman ylälaidassa määritelmät. Viisi on ”erinomainen”, neljä ”hyvä”, kolme ”ok”, kaksi ”no joo” ja yksi ”turha”. Kyseessä on ainoa lehti, jossa tähdille on annettu itsessään arvo. Arviot löytyvät myös lehden verkkosivuilta. Kirjoittajina ovat Tarmo Poussu ja Taneli Topelius. Ensi-ilta-arvioiden lisäksi aukeamalta löytyvät Taneli Topeliuksen täpät teattereissa edelleen pyörivistä, mutta aiemmin ensi-iltansa saaneista elokuvista, jotka on myös arvioitu. On myös huomattava, että verkossa arvosteluille on Helsingin Sanomien elokuva-arvostelujen tavoin annettu eri otsikot kuin painetussa lehdessä. Esimerkiksi *The Walk* -arvion otsikko painetussa lehdessä on *Kävely pilvien yllä* ja verkossa kokonaisuudessaan *Nuorallakävelijän tarvikkeet salakuljetettiin WTC:n katolle – lue IS:n arvio *The Walk* -elokuvasta*. Nämä kaksi Sanoma-konserniin kuuluvaa julkaisua ovat ainoat käsittelemäni mediat, jotka julkaisevat saman arvion eri mediuumeissa eri otsikoilla.

The Walk -arvostelu on pituudeltaan noin 1 900 merkkiä, *Louder than Bombs* -arvostelu noin 1 700 merkkiä, *Knock Knock* -arvostelu noin 1 400 merkkiä, *Bunny the Killer Thing* -arvio noin 1 700 merkkiä ja *Atomin paluu* -arvostelu n. 1 600 merkkiä.

Poussu ja Topelius ovat kirjoittavat molemmat populaaria kritiikkiä pyrkien kuvailemaan katsojille elokuvia, niiden hyviä ja huonoja puolia, asettamatta teoksia

klassiseen elokuvahistorian jatkumoon (esteettinen kritiikki) tai tulkiten niitä jonkin tietyn ideologian kautta (ideologinen kritiikki). Ne ovat myös helppolukuisia ja tuntuvat merkkimääräänsä lyhemmiltä. Esimerkiksi *The Walk*ia arvostellessaan Poussu kehuu elokuvan nuorallakävelykohtausta, mutta arvostelee melkein kaikkea sitä edeltävää, kuten kliseistä Pariisi-kuvausta, pääosanäyttelijä Joseph Gordon-Levittin ranskan kielen taitoa ja kertojaäänänen käyttöä: ”Gordon-Levittin esittämä Petit selostaa ja alleviivaa elokuvan jokaisen juonenkäänteen aivan kuin katsoja ei kykenisi muuten seuraamaan sen tarinaa. Eläytymisen sijasta katsoja pakotetaan loputtoman esitelmän kuuntelijaksi.” Vastaavasti Topelius aloittaa *Louder than Bombs* -arvostelunsa viittaamalla elokuvan mahdolliseen yleisöön: ”Ajattelevaa aikuista yleisöä varten tuodaan valkokankaille niin vähän palkitsevia draamoja, että nipin napin maalin ohi lauotut huditkin jättävät hyvin myönteisen vaikutelman”. Elokuvan arvosteleminen kohdeyleisön kautta on yksi populaarin kritiikin kriteeri.

3.4 Iltalehti

Iltalehti lopetti elokuva-arvostelujen julkaisemisen tilapäisesti keväällä 2015, mutta alkoi myöhemmin julkaista arvosteluja valikoiduista julkaisuista. Arvostelijana toimi aiemmin Tuomas Riskala, joka on kirjoittanut elokuva-aiheisia artikkeleita ja arvioita myös *Episodiin*. Nykyään arvostelijana toimii lehden toimituspäällikkö Juho Rissanen. Hän herätti aiemmin elokuvakirjoittajapiireissä huomiota arvostelemalla elokuvakriitikoita, jotka antoivat Iron Skylle huonoja arvioita puuttamalla ”turhanpäiväisiin yksityiskohtiin” (Ks. esim. Kinnunen 2012).

6. marraskuuta Iltalehti ei julkaissut teatteriensi-ilta-arvioita paperilehdessä lainkaan. Tarkistin varmuuden vuoksi myös 7.–8.11. julkaistun viikonloppulehden, mutta arviot on ilmeisesti jätetty kokonaan pois lehdestä. Arvioita julkaistaan siis tällä hetkellä pelkästään verkossa. 6.11. Iltalehden verkossa julkaistiin kaksi arviota, jotka olivat elokuvista *Bunny the Killer Thing* ja *The Walk*. *The Walk* -arvion pituus on noin 2 200 merkkiä ja *Bunny the Killer Thingin* arvion pituus n. 2 400. Ne ovat siis pidempiä kuin keskimäärin painetuissa sanomalehdissä julkaistavat elokuvakritiikit.

Rissanen kertoo elokuvan juonen nopeasti *The Walkista* ja vertaa sitä tyyliltään rikoselokuvaan. Hän kritisoi pääosanäyttelijä Joseph Gordon-Levittin hahmoa epäuskottavaksi kielimuurin takia ja kuvailee amerikkalaisen näyttelijän ranskan aksenttia ”höpsöksi”. Pian tämän jälkeen hän palaa takaisin elokuvan juonikuvaukseen ja viittaa aiemmin tapahtumista tehtyyn elokuvaan *Man on Wire*: ”Parhaiten uudesta *The Walk* -elokuvasta pystyy nauttimaan, mikäli ei ole tuota dokumenttia nähnyt aiemmin eikä Petitin tarina ole valmiiksi tuttu”. Rissanen ajattelee tekstinsä aikana koko ajan elokuvan potentiaalista katsojakuntaa, mikä asettaa arvion populaarin kritiikin luokkaan.

Bunny the Killer Thing -arviossa Rissanen vertaa ohjaaja Joonas Makkosta Sormusten herra -elokuvista tunnettuun Peter Jacksoniin, joka samalla tavalla aloitti uransa pienen budjetin kauhukomedia-tuotannoista. Rinnastus on hiukan outo, koska se tekee rajun ennusteen, jonka mukaan uransa vasta aloittanutta Makkosta – jolle *Bunny* on uran ensimmäinen pitkä elokuva – odottaa vielä huimasti suurempi menestys. Rissanen mukaan elokuvassa näkyy ”nuoruuden into ja vimma”. Myöhemmin hän vertaa elokuvaa aiemmin elokuvateatterileivitykseen päässeeseen suomalaiseen indie-kauhuelokuvaan *Anselmi – nuori ihmissusi*, joka kuitenkin eroaa Bunnystä oleellisesti koska ”*Bunny the Killer Thing* myöntää heti kättelyssä olevansa kieli poskessa tehtyä roskaviihdettä”. Arvostelunsa lopuksi Rissanen listaa elokuvan hyvät ja huonot puolet. Rissanen yrittää selvästi asettaa elokuvan kohderyhmän näkökulmaan, koska hänen käyttämässään asiatehtävyydessä Bunnyn kutsuminen roskaviihteeksi ei ole huono asia, vaan merkki tekijöiden rehellisyydestä. Tämä tekee arviosta populaaria elokuvakritiikkiä.

3.5 Kaleva

Kaleva oli arvostellut neljä mainitsemistani ensi-illoista, joiden lisäksi arvostelun olivat saaneet kaksi muuta elokuvaa: *Paulo Coelho – sanojen alkemisti* ja *In the Shadow of Women*, mikä voi johtua siitä, että elokuvat ovat saapuneet tuolloin Oulun elokuvateattereihin. Arvosteluille oli tabloid-kokoisessa julkaisussa varattu aukeaman ja puolen sivun verran tilaa. Arvostelijoina toimivat Juhani Nurmi, Anssi Junto sekä Kati Valjus ja Tero Vainio. Jälkimmäiset olivat arvioineet kaksi

elokuvaa, Nurmi ja Juntto yhden. Arvosteluissa ei ole tähtiä. *The Walk* -arvio oli pituudeltaan noin 2 400 merkkiä, *Louder Than Bombs* -arvio n. 1 900 merkkiä, *Bunny the Killer Thing* -arvio n. 1 500 merkkiä ja *Atomin paluu* -arvio noin 1 400 merkkiä. Muista arvioista *In the Shadows of Women* -arvio oli n. 1 400 merkkiä ja *Paulo Coelho – Sanojen alkemisti* -arvio n. 1 200 merkkiä.

The Walk -arvostelun *Kuolemaa uhmaava nuorallakävelijä* yhteyteen oli myös liitetty kainalojuttu otsikolla *Kriitikko kiteyttää*, johon oli listattu lyhyesti elokuvan hyvät ja huonot puolet. Juhani Nurmi aloittaa arvionsa esittelemällä elokuvan ohjaajan Robert Zemeckisin vaikutusta ja uraa ja kummeksuu sitä, miten Zemeckis on valinnut kahden viimeisimmän elokuvansa aiheiksi tositarinoita, jotka eivät ole ”välttämättä aina ilmiselvää ainesta kassamagneeteille”. Juoniselosteen jälkeen hän suosittelee elokuvan formaattia sanomalla, että *The Walkin* nuorallakävelykohtaus on ”todella huikeaa katsottavaa, mieluiten 3D-versiona” ja kutsuu sitä yhteenvedossa ”sykähdyttäväksi ja teknisesti loisteliaaksi tositarinaksi itsepintaisen visionäärin pakkomielteestä”. Elokuvaa ei pyritä asettamaan laajempaan kuvaan elokuvahistoriassa, eikä kritiikissä pyritä löytämään ideologisia näkökulmia, joilla elokuvaa voisi arvottaa. 3D:n suosittelu ja elokuvan teknisten kykyjen ylistäminen antavat osviittaa, että arvio on populaaria kritiikkiä.

Louder Than Bombs -arvostelussa *Palapelimainen elokuva perhetragediasta* kriitikko Tero Vainio keskittyy kuvailemaan elokuvaa. Hän aloittaa suhteellisen pitkällä juoniselosteella ja siirtyy sen jälkeen kuvailemaan elokuvan rakennetta, jota hän luonnehtii ”palapelimaiseksi”. Arvostelun lopussa hän ihmettelee, miksi norjalaisen ohjaajan eurooppalaistyylinen draama on sijoitettu Amerikkaan, peilaten elokuvan todennäköisen kohdeyleisön ajatuksia, mikä tekee tästäkin populaaria kritiikkiä.

Bunny the Killer Thing -arviossa *Ihmispupu raiskaa ja tappaa* kriitikko Aleksi Juntto vertaa elokuvaa negatiivisesti 1980-luvun b-elokuvaan, joiden hengessä se on toteutettu: ”Näennäisistä kauhuelementeistä huolimatta jännitystä ei ole lainkaan.” Jännityksen puutteen lisäksi hän arvostelee elokuvan komiikkaa ja kuvai-

lee lehdistönäytöstä, jossa ainoastaan Bunny-elokuvan tekijät nauroivat elokuvalle. ”Jos aikaansaannoksesta pitää jotain positiivista sanoa, niin ainakin se on erilainen kotimainen elokuva”.

3.6 Keskisuomalainen

Keskisuomalaisessa on arvosteltu kaksi viikon teatteriensi-iltaelokuvista. Arvostelijoita on vain yksi, Marko Ahonen. Arvostelut on tähditetty ja ne löytyvät myös verkosta. Tähtien arvoa ei ole selvennetty. Arvostelun saaneet elokuvat olivat *The Walk* ja *Bunny the Killer Thing*, joista *The Walkin* pituus on noin 1 650 merkkiä ja *Bunny the Killer Thingin* n. 2 450 merkkiä.

Ahosen kirjoitustyyli eroaa muista päivälehtikriitikoista. Hän hyödyntää kritiikin vapamuotoista kolumnimaisuutta ja pitkää tilaa paremmin. *Bunny the Killer Thing* -arvostelun alku on jaettu kolmeen osaan. Aluksi hän luettelee faktat, eli sen mistä elokuva kertoo. Sitten hän kuvailee juonen. Kolmannessa kappaleessa hän selventää elokuvan markkinoinnissa käytettyjä korulauseita, jotka eivät kestä lähempää tarkastelua. ”’Huomio ulkomailla’ tarkoittaa sitä, että elokuvaa on esitetty muutamalla maailman tuhansista elokuvafestivaaleista. ’Myyty useampaan maahan’ tarkoittaa sitä, että *Bunny the Killer Thing* on katsottavissa muutamasta nettipalvelusta”. Hän ihmettelee elokuvan päätymistä levitykseen 40 elokuvateatteriin ja sanoo sen katsojapotentiaalin olevan ”lähellä nollaa”. Teksti on viihdyttävä, koska Ahosen lyttäys on ilmaisurikasta: ”*Bunny the Killer Thing* on kuin koulupoikien härski vitsi, joka naurattaa kyllä kaveriporukassa, mutta jolla ei pitäisi kiusata muita.” Hän ei käytä lainkaan sivistyssanoja eikä aseta elokuvaa lajityypin kontekstiin kuten esim. Turun Sanomien Päivi Valotie. Tekstiä on vaikea asettaa mihinkään tiettyyn elokuvakritiikin koulukuntaan. Sitä voisi luonnehtia populaariksi elokuvakritiikiksi, koska hän arvostelee elokuvantekijöiden huonoa makua joka ei vetoa katsojiin, joita huono maku voisi houkutella: ”Elokuvan tekijöiden mielestä ”pillun” hokeminen ja tissit vain todella ovat hauskaa läppää, joka naurattaa muitakin ... Ongelma ei ole huono maku, vaan huono maku ilman mitään pointtia”. Elokuva saa arvostelussa yhden tähden, joka on arvostelun perusteella perusteltu.

The Walk -arvostelu noudattelee myös samankaltaista vapaamuotoista polkua. Hän aloittaa kuvailemalla, kuinka elokuva on tullut hänen uniinsa, tuoden mukaan oman kriitikkopersonansa. Kuvauksesta hän siirtyy suoraan elokuvan nuorallakävelykohtauksen kuvailemiseen ja selittää elokuvassa usein käytetyn ranskan-kielisen coup-sanan merkityksiä. Myöhemmin arvostelun lopussa hän sitoo tämän sanaselityksen avulla arvostelun pakettiin: ”Myös hyvän elokuvaviihteen tekeminen voi olla eräänlaista nuorallakävelyä. Siinä mielessä *The Walkin* voi sanoa olevan Zemeckisin viimeisin coup – ehkei d’état, mutta ainakin artistique.” Ahonen yrittää kuvailla omia tunteitaan, joita elokuva hänessä aiheutti, sen potentiaalisille katsojille, mikä tekee tästäkin arvostelusta populaarin. Sävyltään se muistuttaa paljon yhdysvaltalaisia kritiikkejä, kuten Roger Ebertin kirjoituksia, joissa kirjoittajan oma persoona oli aina selkeästi läsnä. Tästä syystä Ahonen erottuu tässä käsiteltyjen sanomalehtielokuvakriitikoiden joukosta.

3.7 Turun Sanomat

Arvioiden julkaisemiseen voi vaikuttaa myös se, järjestetäänkö paikkakunnalla pressinäytöstä kriitikoille ja toimittajille. 6. marraskuuta ensi-iltansa saaneista viidestä elokuvasta kolmelle ei järjestetty pressinäytöstä Turussa. Näitä olivat *The Walk*, *Knock Knock* ja *Bunny the Killer Thing*. Turun Sanomissa (6.11.) oli arvosteltu kolme elokuvaa, jotka olivat pressitetyt *Atomin paluu* ja *Louder than Bombs* sekä niiden lisäksi yksi elokuva, josta lehdistönäytöstä ei järjestetty, eli viikon toinen kotimainen ensi-ilta *Bunny the Killer Thing*. *Atomin paluun* oli arvioinut Kari Salminen ja kaksi muuta ensi-iltaelokuvaa Päivi Valotie. Elokuvat on tähditetty, mutta tähdille ei anneta selitystä arvostelujen yhteydessä. Arvostelut löytyvät myös Turun Sanomien verkkosivuilta Kulttuuri-osiosta, mutta niiden löytäminen tuntui hankalalta ellei tiennyt mitä etsiä, koska elokuva-arvosteluille ei ole omaa osiotaan sivustolla.

Atomin paluu -arvostelu on noin 2 300 merkkiä pitkä, *Bunny the Killer Thingin* n. 1 200 ja *Louder than Bombsin* n. 1 600. Turun Sanomien verkkosivuilla kritiikkejä kutsutaan elokuva-arvosteluiksi. *Atomin paluu* -arvostelu on otsikoitu *Ystävämme*

atomi on Suomen puolella (TS. 6.11.2015). Kari Salminen pohtii ydinvoimavastaisen kotimaisen dokumenttielokuvan tekijöiden motiiveja ja painotuksia. Hän viittaa aiempiin ydinvoimalaonnettomuuksiin taustoittaen Olkiluoto 3:n tapausta. Arvostelun lopussa hän arvottaa elokuvaa kutsumalla sitä ”taiturimaisesti tehdyksi dokumentiksi”, jolla on ”vakavaa asiaa ja huvittuneesti riidanhaluinen sydän”. Arvostelua voisi kuvailla ideologiseksi elokuvakritiikiksi, mutta se voi myös johtua elokuvan tyylistä (dokumentti) ja aiheesta, jota on mahdoton arvioida tuomatta esiin omaa kantaansa ydinvoimaan. Arvosana on tiivistetty kolmeen tähteen, joka tuntuu arvion vähäisen kriittisyyden huomioiden vähäiseltä.

Järjettömän kehno kauhukyhäelmä käsittelee *Bunny the Killer Thingia*. Arvostelija Päivi Valotie asettaa elokuvan slasher-perinteen jatkajaksi huomauttamalla sen noudattavan genren kaavoja ja pitää elokuvan omaperäisenä lisänä genreen elokuvan tappajaa, ”kyltymättömällä seksuaalivietillä varustettua hirviöjänistä”. Hän näkee jäniksen peniksen symbolina slasher-genressä tappajan usein käyttämälle veitselle ”jolla tyttöjä penetroidaan hengiltä”. Hän myös kritisoi elokuvaa misogyniseksi, homofobiseksi ja ihmisvihamieliseksi elokuvaksi, jossa ”raiskausmisestä tehdään hupia”. Lopuksi hän mainitsee elokuvan perustuvan samannimiseen lyhytelokuvaan ja kutsuu sitä tylsäksi. Arvosana tiivistyy yhteen tähteen. Arviossa on havaittavissa piirteitä sekä ideologisesta että populaarista elokuvakritiikistä. Ideologia näkyy siinä, miten Valotie tuomitsee elokuvan aiheen ja sisällön moraalien perusteella. Populaaria kritiikkiä edustavat havainnot elokuvan tylsyydestä ja amatöörimäisyydestä, jotka voivat häiritä slasher-elokuvista nauttivaa kohdeyleisöä.

Hillitön jälkipyykki käsittelee *Louder Than Bombsia*. Arvostelussaan Päivi Valotie kutsuu elokuvaa ”palapelimäisesti rakennetuksi perhedraamaksi, joka luotaa vähäeleisesti ja tyylikkäästi surusta selviytymisestä”. Hän myös luonnehtii norjalaiselokuvan olevan tyyliään lähempänä eurooppalaista kuin Hollywood-draamaa. Pitkän juoniselosteen jälkeen hän toteaa elokuvan seuraavan ”periaatteessa perinteisiä latuja” ja että ”oman tvstinsä lopputulokseen tuo elokuvan rakenne”. Arvostelu jää tarkoituksellisen epämääräiseksi luonnehdinnaksi ja lo-

pussa Valotie kirjoittaa, että tarinan lopullinen täydentyminen jää katsojan vastuulle. Arvosanaksi on annettu kolme tähteä, jonka merkitystä tai arvoa ei Turun Sanomissa selitetä. Koska arviosta puuttuu elokuvan laadun arvottaminen, se jää esittelyn tasolle.

4 TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

4.1 Kritiikin kriisi?

Elokuvakritiikin kriisistä on puhuttu jo vuosien ajan. Ensin internetin pelättiin syövän kaikki lukijat kaupallisten julkaisujen kriitikoilta. Nykyään ongelma tuntuu olevan kääntynyt. Kun kaupalliset mediat ovat siirtyneet nettiin, kritiikeille ei ole riittänyt enää lukijoita. Kirjallisuuskritiikin nykytilaa voi käyttää jonkinlaisena vertailukohtana myös elokuvakritiikin tilanteeseen.

Kirjallisuuskritiikille julkaisuissa varattu tila on pienentynyt viime vuosien aikana eikä ammattimaisia kirjallisuuskritikoita enää juurikaan ole. Palkkiot ovat myös pieniä. Aiemmin 1980-luvulla uusi kirja saattoi saada Suomessa eri medioista yhteensä 20–30 arvostelua, mutta nykyään hyvänä tuloksena pidetään kymmentä. Kirjallisuuskritiikit ovat myös muuttuneet taidekeskustelua edesauttavista teksteistä suosituksiksi, joiden ensisijaisena tehtävänä on esitellä lukijoille kiinnostavia uutuuksia. Samalla alalle ovat tulleet mukaan kirjallisuusblogit, joiden asema ei ole kuitenkaan vielä vakiintunut. (Pennanen 2015)

Myös kaupallinen elokuvakritiikki sisältö on nykyään ensisijaisesti suosituksia, joiden tehtävänä on esitellä lukijoille uusia elokuvia ja arvioida ne nopeasti. Jos käytetään alussa määrittelemääni jakoa, varsinaista kaupallista kritiikkiä julkaistaan hyvin vähän, mutta arviot (suositukset) kuuluvat edelleen suurimpien lehtien sisältöön.

Elokuviin erikoistuneen Episodi-lehden päätoimittaja Jouni Vikmanin mukaan kritiikin tilan väheneminen eri medioissa on kohtalokasta nimenomaan pienille tuotannoille, jotka ovat aikaisemmin saaneet saman näkyvyyden isojen rinnalla. Nyt isot elokuvat, jotka saavat näkyvyyttä muutenkin kuin kritiikin kautta, ovat vaarassa jättää pienet elokuvat näkymättömiksi: ”Tämä voi entisestään syventää kiihtymistä ison ja pienen yleisön elokuvien ja katsojien välillä.” (Vikman 2015) Kalle Kinnunen uskoo, että mikäli yhä useampi media lopettaa elokuvakritiikin julkaisemi-

sen, se voi vähentää yleisön vakavaa suhtautumista elokuvaan, eli elokuvakulttuuri näivettyisi: ”Toisaalta kritiikki saa uusia muotoja ja perinteiset mediatkin saattavat siirtää sitä hieman aiemmasta poikkeaville alustoille, kuten kolumni- ja blogityyppiseen kontekstiin. Kolumnin ja kritiikin ero ei ole aina suuri”, hän huomauttaa. (Kinnunen, sähköpostihaastattelu 2015) Myös Krister Uggeldahl (Henkilökohtainen haastattelu. 2015) tukee tätä näkemystä omissa vastauksissaan ja jo Mervi Pantti (2002) myönsi, että kritiikillä on paljon yhteistä kolumnin kanssa.

4.2 Tulevaisuus blogeissa?

Viimeisen viiden vuoden aikana sekä amatöörien että ammattilaisten ylläpitämät elokuvablogit ovat lisääntyneet merkittävästi. Myös kirjallisuuskritiikin puolella kirjallisuusharrastajien blogit ovat nousevat vähitellen kilpailemaan lukijoista kaupallisten kirjallisuuskritikoiden kanssa (Pennanen 2015). Perinteisesti elokuvakritiikki on ollut osa lähteissä elokuvajournalismiksi yleisesti kutsuttua tyylilajia, joka kattaa myös kolumnit ja kommentit. Ehkä näiden tekstilajien erottaminen kritiikistä ei kuitenkaan enää ole tarpeellista ja elokuvakritiikin termin uudelleenmäärittely ja laajentaminen olisi paikallaan. Elokuvablogit, jotka käsittelevät elokuva-alaa laajemmin pelkkien arvostelujen sijasta voisivat toimia hyvänä esimerkkinä siitä, mitä tulevaisuuden elokuvakritiikiltä vaaditaan. En tarkoita tällä laatu, vaan sitä, että yhä useampien kriitikoiden pitäisi tulevaisuudessa olla valmiita myös kirjoittamaan elokuva-alaa laajemmin vaivaavista ilmiöistä, elokuvien sisällöstä ja kaikesta muusta aiheeseen liittyvästä entistä enemmän. Tämä tarkoittaa myös enemmän kolumnimaisia tekstejä, jotka kattavat perinteisen kritiikin ja taiteen arvottamisen lisäksi myös enemmän yksityiskohtiin ja ilmiöihin meneviä, vahvemmin kolumni- ja kommenttimaisia tekstimuotoja. Tästä on hyvänä esimerkkinä Kalle Kinnusen Kuvien takaa -blogi Suomen Kuvalehden verkkosivuilla ja Anton Vanha-Majamaan Katsoja-blogi Imagen verkkosivuilla. Olen valinnut molemmilta esimerkit, jotka muistuttavat tyyliltään elokuvakritiikkiä, mutta niitä ei välttämättä voitaisi julkaista sellaisina kaupallisen median julkaisussa, ainakaan printissä.

4.3 Kuvien takaa

Kinnunen käsittelee blogissaan elokuva-alaa, elokuvia ja festivaaleja. Esimerkiksi olen valinnut hänen blogistaan kirjoituksen ”Suomi maailmankartalle: tällainen on kainuulainen raiskauskomedia *Bunny the Killer Thing*” (2015c), joka käsittelee Kainuussa kuvattua kotimaista indie-kauhuelokuvaa kriittiseen sävyyn. Hän ei juurikaan referoi elokuvan juonta, mikä mielletään yleensä osaksi elokuvakritiikkiin kuuluvaa asiaa, vaan keskittyy tekstissään kritisoimaan elokuvan aihetta ja huumoria. Elokuvakritiikille tyypilliseen tapaan hän vertaa *Bunny The Killer Thingia* samaa lajityyppiä edustavaan *Human Centipede*en (2010). Sisällön arvostelun jälkeen teksti kuitenkin siirtyy kotimaisen elokuvakritiikin valtavirran kanalta erilaiselle polulle alkaessaan arvostella elokuvan tekijöitä ja markkinointia. Hän mainitsee, miten elokuvan näyttelijäkaarti nauroi teatterissa omalle elokuvaalleen, ja mainitsee, ettei nauru levinnyt muualle saliin. Kinnunen myös tarkentaa elokuvan lehdistötiedotetta, jossa kerrotaan kansainvälisestä levityksestä ja festivaalimenestyksestä, jotka eivät Kinnusen selitysten perusteella olekaan aivan sellaisia saavutuksia kuin elokuvamarkkinointiin tarkoitettu lehdistötiedote antaa ymmärtää. Tässä voi nähdä piirteitä Merja Hurrin esittämästä määritelmästä ideologiselle kritiikille (Heikkilä 2012. 5. Maasilta 2009 mukaan), koska Kinnunen pyrkii vetoamaan potentiaalisten katsojien moraaliin elokuvan aiheen – raiskaavan pupuhirviön – avulla. Loppupuoleltaan teksti kuitenkin muistuttaa enemmän sävyiltään kolumnia tai muuta samankaltaista journalistista tekstiä, jossa asiantunteva toimittaja pyrkii tarkentamaan ja kyseenalaistamaan julkisuudessa (lehdistötiedotteessa) esiintyviä epätarkkuuksia.

4.4 Katsoja

Vanha-Majamaa käsittelee Katsoja-blogissaan elokuvia ja televisiota. Hyväksi esimerkiksi hänen elokuvakritiikkimäisistä blogikirjoituksistaan sopii teksti ”Ensi-illassa 007 *Spectre*: saammeko koskaan kunnollista Bond-tyttöä?”. (Vanha-Majamaa. 2015) Tyyliään Katsoja-blogissa julkaistu teksti muistuttaa pitkää kritiikkiä. Hän aloittaa tekstinsä kontekstualisoimalla suhdettaan Bond-elokuvaan ja sitä

kautta selittäen reaktiotaan *007 Spectre* (2015) -elokuvaan. Ensimmäiset seitsemän kappaletta voisivat olla elokuvan arvostelun. Kirjoituksen varsinaiseen pointtiin päästään vasta yhdeksännessä kappaleessa, jossa Vanha-Majamaa pääsee varsinaiseen aiheeseensa, eli Bond-tyttöihin. Kritiikille epätyypillisesti hän viittaa Kalle Kinnusen *007 Spectre* -elokuva-arvioon Suomen Kuvalehdessä ja varovaisesti hänen näkemystään siitä, että elokuva olisi vähiten seksistinen Bond-elokuva: ”Tämä on varmasti totta, mutta jollain tapaa vaikkapa Brosnan-seikkailujen liioitellun seksistinen ilmapiiri oli turvallisempi.” Imagessa julkaistaan myös elokuva-aiheisia kolumneja, jollaiseksi teksti olisi voinut sopia. Blogimuodon eduksi on kuitenkin laskettava se, että se tarjoaa vapauden aikakauslehden kuukausittaisista julkaisuaikatauluista. Jos blogitekstiin käytetään televisiokriitikko Merja Hurrin luomaa kritiikin jaottelua (Heikkilä 2012. 5. Maasilta 2009 mukaan), voidaan sanoa, että Vanha-Majamaan teksti edustaa tyyliään ideologista kritiikkiä. Tekstissä on selviä feministisiä näkemyksiä, joilla kirjoittaja yrittää saada lukijat ajattelemaan ja kyseenalaistamaan vanhanaikaisia sukupuolirooleja. Hyvä esimerkki tällaisesta on tekstin lopun kohta, jossa Vanha-Majamaa pohtii, millainen olisi Bond-elokuva, jonka päähenkilöiden sukupuolet olisi vaihdettu toisinpäin.

Blogi-muotoisuus tarjoaa näin molemmille kirjoittajille mahdollisuudet pureutua elokuvia vaivaaviin ongelmiin lehdessä julkaistavaa arviota laajemmin ja yksityiskohtaisemmin, sillä blogitekstit ovat tilaltaan rajoitettuja lehtitekstejä laajempia. Ne ovat myös useimpia kotimaisia sanomalehtiarvioita antoisampia ja persoonallisempia, mistä voidaan kiittää myös kirjoittajalle vapauttavampaa, pidempää muotoa.

Vikmanin mukaan elokuvakritiikin väheneminen suurten medioiden luopuminen kritiikistä ei kuitenkaan välttämättä ole Episodin kaltaisen elokuvaan erikoistuneen lehden kannalta huono asia. Hän näkee, että elokuvakritiikin tulevaisuus voi hyvinkin olla erikoistuneiden ja pienempien tekijöiden varassa. (Vikman 2015)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhtenä tulevaisuuden suuntana voisi olla kritiikin käsitteen laajeneminen. Kalle Kinnusen (2015, sähköpostihaastattelu) mukaan kritiikki on jo muutenkin niin lähellä kolumnia, että nämä journalistiset tekstilajit voisivat mukautua toisiinsa. Krister Uggeldahl (2015) sanoo laskevansa muutenkin kirjoittamansa elokuva-journalistiset tekstit, kuten arviot, kolumnit ja kommentit samaan kategoriaan. Ongelma tällä hetkellä on kuitenkin se, että lehdistä hyvin harva julkaisee elokuva-arvioiden lisäksi mitään muuta elokuvajournalistista tekstiä.

Marko Ahosen vapaa kirjoitustyöli muistutti hyvin paljon Anton Vanha-Majamaan ja Kalle Kinnusen blogikirjoitusten samalla tavalla vapautuneesta tunnelmasta. Nämä tekstit saivat monet muut kaupalliset elokuvakritiikit tuntumaan mielikuvi-tuksettomilta luetteloilta, joissa on unohdettu hyödyntää kritiikin sallimaa vapaa-muotoisuutta. Monilla ammattimaisilla kriitikoilla asiaan saattaa vaikuttaa kiire, mutta en usko, että esimerkiksi Jyväskylässä asuvalla Ahosella on yhtään sen enempää aikaa ensi-iltakritiikkien kanssa kuin turkulaisilla tai tamperelaisilla kollegoillaan.

Päivälehtikritiikkien analyysien perusteella voidaan sanoa, että tällä hetkellä yleisin kaupallisen kritiikin muoto Suomessa on populaari elokuvakritiikki. Tulos ei sinänsä yllätä, mutta se, miten epäkiinnostavia suurin osa teksteistä oli, kertoo ainoastaan siitä, että suomalaisten elokuvakriitikoiden kyky kirjoittaa luovasti ja viihdyttävästi on heikko. Pienentyntä tilaa on pidetty jo vuosia kritiikin ongelmana, mutta kuten sanottu, se ei voi selittää koko ongelmaa, koska hyvät kirjoittajat erottuvat silti vähäisestä tilasta huolimatta.

Suomalaisessa journalismissa on viime vuosina puhuttu paljon toimittajien brändämisestä. Yhdysvalloissa on yleistä, että elokuvakriitikot yhdistetään omiin julkaisuihinsa ja monista onkin muodostunut brändikirjoittajia, joiden tekstejä luetaan aiheen lisäksi myös kirjoittajan takia. Hyviä esimerkkejä tällaisista kriitikoista ovat esimerkiksi ensimmäinen Pulitzer-palkinnolla palkittu elokuvakriitikko Roger Ebert ja New Yorkerissa pitkän uran tehnyt Pauline Kael. Kummankin kritiikkejä

yhdistää sujuvan kirjoitustyylin lisäksi persoona, jonka he onnistuivat välittämään lukijoille kirjoitustensa kautta. Suomessa brändiin on Krister Uggeldahlin (henkilökohtainen haastattelu 2015) mukaan yltänyt ainakin Helsingin Sanomiin kirjoittanut Helena Ylänen, mutta ei juuri kukaan muu.

Tekemissäni kritiikki- ja blogianalyyseissä persoonalliset kirjoittajat, kuten Kinnunen ja Ahonen, erottuivat joukosta, vaikka esimerkiksi Ahosen päivälehtikritiikit eivät olleet juuri sen pidempiä kuin muidenkaan lehtien julkaisemat. Vapaus kirjoittaa henkilökohtaisesti kaupallisissa julkaisuissa omalla persoonallisella tyyllään onkin tulevaisuudessa tärkeää, mikäli kaupallisiin julkaisuihin kirjoittava kritiikkojen ammattikunta aikoo selvittää media-alan murroksesta.

Nöel Carrollin mukaan kriitikon päätehtävä on arvottaminen (Carroll 2009. 16), mutta pelkkä laadukas ja hyvin perusteltu kritiikki ei välttämättä riitä lukijoiden kiinnostamiseen. Alalle tarvitaan persoonallisempia kirjoittajia. Se, kirjoittavatko he lehtiin vai nettiin, on sivuseikka.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Gunning, Tom (2002): *Attraktioiden elokuva – varhainen elokuva, katsoja ja avantgarde*. 1/2002. Lähikuva s. 7-13.

Toim. Heikkilä, Martta (2012): *Taidekritiikin perusteet*. Gaudeamus.

Lainto, Anne-Mari (2010): *Amatöörit ja ammattilaiset rinnakkain – elokuvakritiikin murros elokuvissa*.

Lehtisalo, Anneli (2009): *Kuka kritiikkiä kaipaa? Tarkastelun kohteena journalistinen elokuva- ja televisiokritiikki*.4/2009. Lähikuva s. 3-10

Perkins, V.F. (1972): *Film as Film*. Penguin Books Ltd.

Pantti, Mervi (2002): *Elokuvakritiikki verkkojournalismin aikakaudella*. Lähikuva 1/2002. s. 85-106.

Saarenmaa, Laura (2009): *Osa-aikaisen ensi-iltakriitikon tunnustuksia*. Lähikuva 4/2009. s. 85-91

Sähköiset lähteet

Alanne, Joonas 2013a: *Ilmaistarjonta parantaa kaupallista elokuvakritiikkiä*. Tutka.pro. Viitattu 4.10.2015. <http://tutka.pro/?p=4397>

Alanne, Joonas 2013b: *Elokuvakritiikiltä odotetaan journalistista otetta*. Tutka.pro. Viitattu 4.10.2015. <http://tutka.pro/?p=3117>

Alanne, Joonas 2013c: *Kritiikki ei liikuta massoja*. Tutka.pro. Viitattu 4.10.2015. <http://tutka.pro/?p=3353>

Episodi 2015: *Iltalehti lopetti elokuva-arvostelujen julkaisemisen – näin elokuvakriitikot protestoivat*. Episodi.fi. Julkaistu 1.9.2015. Viitattu 14.10.2015. <http://www.episodi.fi/uutiset/iltalehti-lopetti-elokuva-arvostelujen-julkaisemisen-nain-elokuvakriitikot-protestoivat/>

Kinnunen, Kalle 2010: *Elokuvakriitikon tehtävästä, osa 2*. Suomen kuvalehti. Viitattu 4.10.2015. <http://suomenkuvalehti.fi/kuvien-takaa/elokuvakriitikon-tehtava-osa-2/>

Kinnunen, Kalle 2012: *Iron Sky, talvisodan henki ja tyhmat kriitikot*. Julkaistu 3.5.2012. Viitattu 13.11.2015. <http://suomenkuvalehti.fi/kuvien-takaa/iron-sky-talvisodan-henki-ja-tyhmat-kriitikot/>

Kinnunen, Kalle 2015a: *Elokuvakriitikin paha paikka: Iltalehti lopetti arvostelujen julkaisemisen*. Suomenkuvalehti.fi. Julkaistu 19.8.2015. Viitattu 14.10.2015. <http://suomenkuvalehti.fi/kuvien-takaa/elokuvakriitikin-paha-paikka-iltalehti-lopetti-arvostelujen-julkaisemisen/?shared=3012-9f4fa5fe-999>

Kinnunen, Kalle 2015b: *Elokuva kiinnostaa, kritiikki ei*. Journalisti. Julkaistu 15.10.2015. Viitattu 19.10.2015. <http://www.journalisti.fi/artikkelit/2015/12/elokuva-kiinnostaa-kritiikki-ei/>

Kinnunen, Kalle 2015c: *Suomi maailmankartalle: tällainen on kainuulainen raiskauskomedia Bunny the Killer Thing*. SuomenKuvalehti.fi. Julkaistu 22.10.2015. Viitattu 15.11.2015. <http://suomenkuvalehti.fi/kuvien-takaa/bunny-the-killer-thing-raiskauskomedia-puolangalta-human-centipede-tyyliin/?shared=3151-96c04c67-999>

Pennanen, Tiimari 2015: *Puolueellinen mutta riippumaton*. Journalisti. Viitattu 3.11.2015 <http://www.journalisti.fi/artikkelit/2015/11/puolueellinen-mutta-riippumaton/>

Vanha-Majamaa, Anton 2015: *Ensi-illassa 007 Spectre: saammeko koskaan kunnollista Bond-tyttöä?* 29.10.2015. Viitattu 15.11.2015

Toissijaiset lähteet

Beardsley, Monroe C. 1981: *Aesthetics. Problems in the Philophy of Criticism*. Indianapolis, Hackett. s. 9.

Maasilta, Mari 2009: *Senegalilainen Karmen koton maailmalla*. Elokuva-arvostelut kansallisen ja kulttuurisen identiteetin rakentajina. Lähikuva 4, 26-37.

Selkokari, Antti 2003: *Voiko vain pitkä kritiikki olla kritiikkiä?* Kritiikin uutiset 4/2003, 13.

Haastattelut

Kinnunen, Kalle 2015. Henkilökohtainen tiedonanto. 7.11.2015

Uggeldahl, Krister 2015. Henkilökohtainen tiedonanto. 5.11.2015.

Vikman, Jouni 2015. Henkilökohtainen tiedonanto. 4.11.2015